
STIMULATING NON-STANDARDIZATION THROUGH ENVIRONMENTAL EDUCATION AT THE PRIMARY STAGE

Viktoriya Hristova

University "Prof. Asen Zlatarov", Burgas, Bulgaria, viktoaliq@abv.bg

Abstract: The acquisition of key competences, as well as their successful application (both in the educational process and in the interaction of students with the surrounding world), is among the most discussed educational problems. Encouraging creativity, enriching students' creative skills, stimulating non-standardization in the initial stage are challenges faced by every modern teacher. In the dynamic modern society, it is increasingly necessary to look for new ways to provoke the motivation to learn (and throughout life).

In the presented article, environmental education at the initial stage is considered as a means of stimulating non-standardization. The very concepts of "education" and "non-standardity" have "incompatible ontology, but currently expressed general pedagogical existence" (N. Kaloyanova).

Advocates argue that ecological education can be organized in such a way as to promote the creativity of students, to increase their aspiration striving for new knowledge, to enrich the possibilities for their effective application in interacting with the surrounding reality.

An attempt is made to justify the need to apply the ecocentric paradigm (which unfortunately still pulls off in places in front of the anthropocentric). The emphasis is on knowledge, the learning content is at stake, which can effectively evolve into skills, attitudes, relationships in the interaction of the student with nature (alive and not living), with different social circles (family, relatives, friends, teachers), with himself (spiritual and bodily space).

Individual means are specified, the application of which leads to the stimulation of unconventionality through environmental education in the primary stage:

- Perception of fiction;
- Games with different types of cards;
- Making and using schematics;
- Creation and promotion of videos.

Keywords: non-standardization, environmental education, primary stage.

СТИМУЛИРАНЕ НА НЕСТАНДАРТНОСТТА ЧРЕЗ ЕКОЛОГИЧНО ОБРАЗОВАНИЕ В НАЧАЛЕН ЕТАП

Виктория Христова

университет „Проф. д-р Асен Златаров“, гр. Бургас, viktoaliq@abv.bg

Резюме: Усвояването на ключови компетентности, както и успешното им приложение (и в образователния процес, и при взаимодействието на учениците със заобикалящия свят), е сред най-обсъжданите образователни проблеми. Насърчаването на креативността, обогатяване творческите умения на учениците, стимулиране на нестандартността в начален етап са предизвикателства, пред които е изправен всеки съвременен учител. В динамичното съвременно общество все по-необходимо е да се търсят нови начини, които да провокират мотивацията за учене (и то през целия живот).

В представената статия екологичното образование в начален етап се разглежда като средство за стимулиране на нестандартността. Самите понятия „образование“ и „нестандартност“ са с „несъвместима онтология, но актуално изразено общо педагогическо битие“. (Н.Калоянова.).

Застъпва се тезата, че екологичното образование може да бъде организирано така, че да насърчава креативността на учениците, да повишава стремежът им към усвояване на нови знания, да обогатява възможностите за резултатното им приложение при взаимодействието със заобикалящата ги действителност.

Прави се опит за обосноваване необходимостта от приложение на екоцентричната парадигма (която за съжаление все още отсъпва на места пред антропоцентричната). Акцентира се върху знания, заложили в учебното съдържание, които ефективно могат да прерастнат в умения, нагласи, отношения при взаимодействието на ученика с природата (жива и нежива), с различни социални кръгове (семейство, роднини, приятели, учители), със самия себе си (духовно и телесно пространство).

Конкретизират се отделни средства, чийто приложение води до стимулиране на нестандартността чрез екологично образование в начален етап:

- Възприемане на художествена литература;
- Игри с различни видове карти;
- Изработване и използване на схеми;
- Създаване и популяризиране на видео материали.

Ключови думи: нестандартност, екологично образование, начален етап.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Основополагащ мотив за избор на тема е една от приоритетните задачи, поставени пред съвременното образование, а именно: изграждане на компетентни, конкурентноспособни личности, притежаващи умение да мислят критично, да придобият и прилагат уменията за учене през целия живот, да възприемат проблемните ситуации като средство, а не като пречка, да търсят нестандартни решения при взаимодействието си със заобикалящия ги свят. Ето защо и изследователският маркер е насочен към стимулиране на нестандартността чрез екологичното образование в начален етап.

Избраната тема е не само многопластова, интердисциплинарна, обемна, но и е предпоставка за извършване на задълбочени теоретични анализи и провеждане на редица емпирични изследвания. Ето защо е необходимо да се очертаят границите на настоящия труд, който категорично няма претенциите изчерпателно да освети проблемните въпроси, свързани със стимулиране на нестандартността чрез екологичното образование в начален етап. Изследователският интерес е насочен към изясняване на понятието нестандартност, разглеждано в рамките на дидактичен контекст, както и към фиксиране на отделни средства, чийто приложение води до стимулирането ѝ чрез екологичното възпитание в начален етап. Застъпва се тезата, че екологичното образование може да бъде организирано така, че да насърчава креативността на учениците, да повишава стремежът им към усвояване на нови знания, да обогатява възможностите за резултатното им приложение при взаимодействието със заобикалящата ги действителност.

Днес все по-често се стремим към проява на нестандартност в образователния процес, към обучение, съобразено с актуалните потребности на учениците, към загърбване на „учебникарския стил“ и „зубрашкото“ заучаване на факти. Това, от своя страна, детерминира изграждането на образователен процес, насърчаващ и стимулиращ нестандартността още от начална училищна възраст. Самите понятия „образование“ и „нестандартност“ са с „несъвместима онтология, но актуално изразено общо педагогическо битие“. (Kaloyanova, N. (2020). Application of Psychodrama in the School learning process. Management & Education / Upravlenie i Obrazovanie . 2020, Vol. 16 Issue 3, p164–170. 7p. (bul.). Нестандартността, най-общо, следва да се разбира като „иманентна характеристика в личностния профил на човека“. (Sotirova, M. (2002). Child nonstandartness. Sofia: IAI (bul.) В дидактически контекст тя обхваща възможността от приложение на такива умения, които спомагат за отстъпване от традиционното, общоприетото, умения за прилагане на творчески усилия, постоянство, системност, креативност при възприемане не само на учебния материал, но и при взаимодействието със заобикалящата среда (природна, социална, жилищна). Стимулирането на нестандартността, насърчането на креативността, уменията за нетрадиционно изпълнение на конкретна задача, обогатяването на творческите умения следва да се разглеждат като приоритетна цел в образованието. Това са качества, които спомагат за изграждане на образовани, компетентни, адаптивни личности, способни да отговорят на актуалните професионални и лични предизвикателства. В настоящата статия нестандартността се обвързва с уменията за иновативни, творчески изяви при постигане на конкретна цел (образователна или професионална), със синтезирането на творчески решения, съобразителност и излизане извън ограниченията на традиционното мислене.

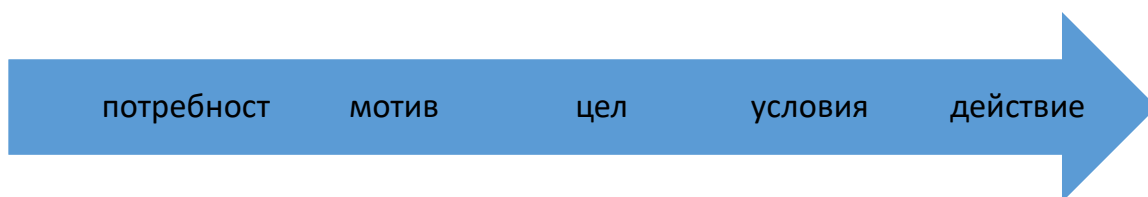
2. МОДЕЛ НА СТРУКТУРНИТЕ КОМПОНЕНТИ ЗА СТИМУЛИРАНЕ НА НЕСТАНДАРТНОСТТА В НАЧАЛЕН ЕТАП ЧРЕЗ ЕКОЛОГИЧНО ОБРАЗОВАНИЕ

В настоящата статия разглеждаме екологичното образование като възможност за стимулиране на нестандартността в начален етап. Образователното съдържание, обхващащо основни екологични теми, е изключително подходящо да представи пред учениците нови, нестандартни начини за справяне с проблеми при взаимодействие със заобикалящия свят, търсене на иновативни решения, проява на креативност. Учебните предмети родинознание и човек и природа не само дават екологични знания на учениците, но и тясно насочват вниманието им към релациите човек–общество–природа. Това успешно може да се използва като предпоставка за стимулиране на нестандартността, използвайки подходящи средства. Ето защо проявата на нестандартност чрез екологично образование се разглежда като отделен вид

субектноориентирана дейност в начален етап. Придържайки се към психологическата обосновка за дейността, изказана от А. Леонтиев, се допуска, че резултатното стимулиране на нестандартността чрез екологично образование протича по следната йерархична последователност (фиг. №1):

- Създаване на потребност – тук учителят следва да провокира учениците да търсят нови, нетрадиционни, нестандартни начини за изпълнение на конкретна задача, свързана с учебното съдържание по родинознание и човекът и природата. Акцентът следва да е насочен към приложението на екоцентрична парадигма, благодарение на която учениците умеят да търсят нови и нестандартни начини за приложение на екологосъобразни модели на поведение при взаимодействието си със заобикалящата ги действителност.
- Избор на мотив – за да мотивираме ученикът да прилага нестандартни решения при взаимодействието си със заобикалящия свят е необходимо да го включим в такива дейности, които са смисловообразуващи за него. Тук учителят изцяло следва да се съобрази както с отделните етапи на детското развитие, така и с психологическите особености, присъщи за начална училищна възраст. Изборът на мотив следва да е подчинен към търсене на нови, нестандартни начини за взаимодействие със заобикалящия свят, провокиращи към конкретни екологосъобразни действия.
- Постановяне на цел – самата цел детерминира начина на действие на субекта (ученикът), както и спомага за визуализиране на крайния резултат. Ето защо проявата на конкретно нестандартно решение следва да бъде продиктувана от мотивацията на ученика, а не да бъде дидактично наложена от учителя. Излизайки от схоластичните разбириания за преподаване, придържайки се към образователното съдържание, учителят следва да провокира интереса и любопитството на учениците. Така има голяма вероятност те самостоятелно да търсят нестандартни начини за реализиране на поставените екологични цели.
- Създаване на подходящи условия – тук от изключително значение е педагогическото майсторство на учителя. Той следва да създаде предпоставки за творческа дейност, да се старее да провокира нестандартно мислене и въображение, да подпомага създаването на творческа, непринудена атмосфера. Имено в подобни условия учениците могат да изразяват себе си спонтанно, да търсят нови пътища за проява на екологосъобразно отношение при взаимодействието си със заобикалящата ги среда.
- Приложение на конкретно действие – за да провокира приложението на нестандартност чрез екологично образование в начален етап, учителят следва да рамкира многообразието от действия, водещи до желания резултат. Важно е учениците да имат ясна представа, че в една и съща ситуация резултатът може да се постигне по разнородни начини. Ето защо е необходимо да могат да извършват екологично прогнозиране на резултатите от своята дейност.

Фиг. № 1: Модел на структурните компоненти за стимулиране на нестандартността в начален етап чрез екологично образование

3. СРЕДСТВА ЗА СТИМУЛИРАНЕ НА НЕСТАНДАРТНОСТТА ЧРЕЗ ЕКОЛОГИЧНО ОБРАЗОВАНИЕ В НАЧАЛЕН ЕТАП

В конкретиката на изследваната проблематика, от педагогическа гледна точка, изниква въпросът: Кои са онези средства, чийто приложение резултатно да дочеде до стимулиране на нестандартността чрез екологично образование? Отговорът няма как да бъде еднозначен.

В настоящата статия са посочени отделни средства, които могат успешно да стимулират нестандартността на учениците чрез екологичното образование.

Възприемане на художествена литература

Чрез своята образност и емоционална наситеност художествената литература спомага учениците да надградят своите екологични знания за заобикалящия свят, да повишат уменията си за прилагане на нестандартни екологосъобразни решения при проблемни ситуации, да търсят нови начини за

взаимодействие с околния свят. За да разглеждаме художествената литература като средство за стимулиране на нестандартността чрез екологично образование следва да уточним, че художествените творби следва да бъдат старателно прецизирани от страна на учителя. Те трябва да съдържат такива екологични знания, които имат за свой първоизточник реални събития, съществуващи в природата, да разкриват причинни връзки, зависимости между обектите и явленията в заобикалящата действителност. След запознаване на учениците с конкретната творба, учителят следва да спомогне за открояване на основните екологични проблеми и да провокира детския интерес към преодоляването им по нов, нестандартен начин. Това може да се постигне с използването на проблемни ситуации, брейнсторминг, игри драматизации и др. Педагогическите стремежи трябва да се насочат към стимулиране на критичното мислене, екипната работа, творчеството, аргументираното взимане на екологосъобразни решения. Фокусът следва да пада върху крайния резултат (стимулиране на нестандартността), спомагайки да се приложи комплекс от умения за действие в различни и нетипични ситуации.

Игри с различни видове карти

Една от водещите дейности в начална училищна възраст остава играта. Игровата дейност може да се разглежда като съпътстваща, подпомагаща, развиваща дейност с категорично изразената си целенасоченост и конкретност, като посредник за приобщаване към процеса на обучение. Имено приложението на отделните игри спомага развитието на познавателни интереси от страна на учениците, насърчава любознателността, провокира стремежът към креативни и нестандартни начини за взаимодействие със заобикалящия ги свят.

Игрите с карти могат успешно да бъдат използвани като средство за стимулиране на нестандартността в екологичното образование в начален етап. Тук могат да се използват както настолни игри (предварително адаптирани с целите на учебното съдържание), така и изработването на мисловни карти. Целите на различните игри следва да са пряко обвързани с екологичното образование, да разкриват определени закономерности между обекти, процеси, явления от заобикалящия свят, да насърчават приложението на екологосъобразно отношение към природата. Самите карти трябва да поставят в центъра на внимание отделен обект, разглеждан като централен. Така учениците могат да възприемат природата като среда за обитаване на всички живи същества, както и да търсят нестандартни начини за опазването ѝ.

Изработване и използване на схеми

Създаването на схеми е важен вид умение, което учениците в начален етап следва да усвоят. Чрез създаването и приложението на различни схематични модели, таблици, макети те усъвършенстват способностите си логически да структурират причинно-следствени връзки, да разграничават отделни зависимости в заобикалящия ги свят, да използват нестандартни начини за представяне на конкретна информация.

За да използваме работата със схеми като средство за стимулиране на нестандартността чрез екологичното образование е необходимо да фиксираме следните уточнения:

- Изработването на схеми, модели, графики, таблици трябва да е самостоятелна дейност от страна на учениците. След зададените им инструкции, те следва да използват разнообразни информационни източници и да съставят съответното задание;
- Изследователският маркер трябва да е насочен към представяне на конкретни взаимовръзки, особености, зависимости от заобикалящия свят. Изключително подходящо схематично да се представят нестандартни начини за приложение на екологичен подход при взаимодействието на човека с природата (изграждане на пречиствателни станции, нестандартни начини за ограничаване на замърсяването, иновативни идеи за насърчаване на рециклиране и т.н.);
- Създаване на творческа среда, която насърчава учениците да проявяват креативност при създаването на схематичните модели (да не се налага шаблон, да се акцентира върху лично отношение по проблема, да се използват подходящи думи, цветове и т.н.).

Създаване и популяризиране на видео материали

Стремглавото навлизане на технологиите в образователната действителност детерминира търсенето на нови средства, опиращи се на информационните технологии. Ето защо създаването и популяризирането на видео материали може да се разглежда като предпоставка за стимулиране на нестандартността в чрез приложението на екологично образование. Изготвянето им дава възможността на учениците да визуализират отделни проблеми от учебното съдържание по иновативен начин. Интегрирането на илюстрации, видеа, текстове насърчава креативността, спомага за по-ефективно и резултатно усвояване на учебното съдържание, носи удовлетворение от образователния процес.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изключително важно е след създаване на конкретните видео материали те да бъдат популяризирани. Това може да стане на училищно ниво (празници, конференции, кръжоци), на национално (конкурси, състезания), както и на международно (участие в проекти по еразъм и др.). Споделяйки своите нестандартни виждания, свързани с екологични проблеми, учениците получават възможността за обратна връзка както от страна на съучениците си, така и от страна на възрастните (учители, родители, педагогически специалисти).

В заключение следва да се отбележи, че приложението на изброените в настояща статия средства резултатно биха стимулирали нестандартността чрез екологичното образование в начален етап. Всяко едно от тях е продиктувано от стремежът да се загърби формализмът в обучението, като се насочи внимание към генериране на новаторско мислене, продуктивност, активност.

ЛИТЕРАТУРА

- Campbell, L. (2019). Pedagogical bricolage and teacher agency: Towards a culture of creative professionalism. *Educational Philosophy and Theory*, 51(1), 31 – 40.
- Clopley, A.J. (2011). Definitions of creativity, *Encyclopedia of creativity*, San Diego: CA: Academic, 511-524
- Davis-McGaw, M. A. (2020). Participatory pedagogy: emerging research and opportunities. Hershey, PA: Information Science Reference.
- De Sousa, J., Loizou, E., & Fochi, P. (2019). Participatory pedagogies: Instituting children's rights in day to day pedagogic development. *European Early Childhood Education Research Journal*, 27(3), 299 – 304
- Desev, L., Brick, S., & Desev, N. (2011). *Psychology of Creativity*. Sofia: Paradigma
- European Commission (2009), *European Qualifications Framework for Lifelong Learning (EQF)*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities
- Иlieva, G. (2002). *Psychology of child Development*. Sofia: Publishing house „Berzhe“ (bul.)
- Kaloyanova, N. (2020). Application of Psychodrama in the School learning process. *Management & Education / Upravlenie i Obrazovanie* . 2020, Vol. 16 Issue 3, p164–170. 7p. (bul.)
- Kaloyanova, N. (2011). Comparative competence of the teacher - a theoretical model, Burgas, In: *Education and Technologies*, 2, 2011, p. 42-45
- Leontiev, A. N. (1974). *Problems of mental development. (Section III: Psychological Foundations of Preschool Play: Toward a Theory of the Development of the Child's Psyche)*. Sofia.
- Official Journal of the EU, C117, 6.05.2010. www.eur-lex.europa.eu
- Official Journal of the EU, C119, 28.05.2009. www.eur-lex.europa.eu
- Simon, J., Kendrick, D. (1994). *Psychology*. Sofia: NBU
- Sotirova, M. (2002). *Child nonstandartness*. Sofia: IAI (bul.)
- Yanitsky, O. (2020). Prospects of the Interdisciplinary & Systemic Approaches. *Creative Education*. 11. 913 – 925.